

Tastbaar beleid voor de jeugdzorg

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
t.a.v. staatssecretaris de heer M. van Ooijen
Postbus 20350
2500 EJ Den Haag

BETREFT Aanbevelingen SER-advies jeugdzorg met spoed omzetten in tastbaar beleid

DEN HAAG 21 oktober 2022 **E-MAIL** secretariaatvz@ser.nl
ONS KENMERK 22.93953 **TOESTELNUMMER** 070 3499 502
BIJLAGE(N)

Geachte heer Van Ooijen,

De SER maakt zich grote zorgen over de huidige situatie in de jeugdzorg. Jeugdigen en hun gezinnen wachten steeds langer op hulp, professionals lopen vast in de bureaucratie en zorgaanbieders kunnen de kwaliteit en de continuïteit van jeugdzorg niet meer garanderen.

Ongeveer anderhalf jaar geleden heeft de Sociaal-Economische Raad (SER) u het briefadvies *Van systemen naar mensen*¹ aangeboden. Een briefadvies met tien aanbevelingen om de meest urgente zaken in de jeugdhulp en jeugdbescherming aan te pakken. Dit om ruimte te maken voor veranderingen voor de lange termijn houdbaarheid van de jeugdzorg.

Onlangs hebben wij met u gesproken over de manier waarop u aan de slag gaat met de aanbevelingen uit dit SER-briefadvies. Wij zijn blij te horen dat u ze zeer serieus neemt en dat zij worden meegenomen in uw beleid. Afgesproken is dat wij met u en uw ambtenaren verder in gesprek gaan over de uitwerking van de aanbevelingen en over de versnelling van de uitvoering ervan.

In gesprekken met de kinderen en professionals in de jeugdzorg geven zij ons aan in de dagelijkse praktijk nog weinig te merken van verbeteringen. Inmiddels is de nood hoger dan ooit. De raad wil met deze brief daarom de urgentie voor de problematiek in de jeugdzorg nogmaals benadrukken, en daarmee de noodzaak om met spoed de aanbevelingen, genoemd in ons briefadvies *Van systemen naar mensen* om te zetten in tastbaar beleid, voor de beste zorg en ondersteuning voor jeugdigen en hun gezinnen in kwetsbare situaties en voor goede arbeidsomstandigheden voor jeugdprofessionals.

¹ SER (2021) *Jeugdzorg: van systemen naar mensen. Tien aanbevelingen voor de korte termijn*, Advies 21/05.

Aanleiding voor deze brief: de urgentie van de actuele problemen

Op alle plekken in de keten staat de jeugdzorg onder druk. De recente *Signaalbrief Toezicht jeugdbeschermingsketen*² en het HBSC-onderzoek *Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland*³ geven bijvoorbeeld zeer zorgwekkende ontwikkelingen aan. Signalen en ervaringen van de ervaringsdeskundigen, jeugdprofessionals en experts, die op 12 september jl. deel hebben genomen aan een bijeenkomst van de SER, versterken dat beeld. De jeugdprofessionals gaven aan dat zij veel collega's zien vertrekken naar andere of verwante sectoren, onder andere door de hoge werkdruk. In de gehele keten, onder andere in de crisisopvang, de hoogspecialistische jeugd ggz, de JeugdzorgPlus, de ambulante jeugdhulp en de jeugdbescherming, is de rek eruit.

De SER constateert de zorgwekkende ontwikkeling dat onderzoeken, adviezen en werkgroepen met handreikingen voor oplossingen elkaar opvolgen, maar dit nog niet heeft geresulteerd in tastbaar beleid. Het wetsvoorstel "Wet verbetering beschikbaarheid zorg voor jeugdigen" is nog niet aan de Tweede Kamer voorgelegd. Ook de begroting die op Prinsjesdag 2022 is gepubliceerd, besteedt weinig aandacht aan jeugdzorg. In het belang van de jeugdigen en de zorgprofessionals kunnen noodzakelijke veranderingen niet langer uitblijven.

Geef uitvoering aan de aanbevelingen uit het SER-advies *Van systemen naar mensen*

Wij willen u daarom met klem verzoeken om meer haast te maken met de uitwerking en uitvoering van de aanbevelingen uit het SER-briefadvies "Van systemen naar mensen". Met deze brief willen wij u daarbij behulpzaam zijn.

Doel van dit briefadvies is om op korte termijn de meest acute problemen binnen het bestaande stelsel op te lossen. Uitvoering van deze aanbevelingen is als eerste stap noodzakelijk om ruimte te maken voor een meer fundamentele verbetering van de jeugdzorg.

De tien adviezen uit dit advies van mei 2021 luiden als volgt:

Verbetering van de hulpverlening

1. Stel de jeugdige en zijn of haar ouders in staat om echt mee te praten
2. Versterk de professionele autonomie

Samenhangend jeugdzorgaanbod

3. Versterk de expertise in lokale teams
4. Zorg voor continuïteit van zorg en een soepele overgang naar volwassenenzorg
5. Zet in op preventie en integraal werken

Governance

6. Zorg voor een passende schaalgrootte bij de inkoop, organisatie en aansturing van jeugdzorg
7. Realiseer duurzaam partnerschap met focus op samenhang in het jeugdzorgaanbod
8. Vereenvoudig en uniformeer administratieve verplichtingen

Creëren van de juiste randvoorwaarden

9. Duidelijke afspraken tussen rijk en gemeenten nodig
10. Verduidelijk het toezicht

² Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd en Inspectie Justitie en Veiligheid (2022) *Signaalbrief Toezicht jeugdbeschermingsketen*.

³ Sociaal en Cultureel Planbureau (2022). *Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland*. HBSC 2021, onderzoek van Universiteit van Utrecht, Trimbos Instituut.

Hoewel naast het kabinet ook andere partijen (gemeenten, jeugdzorgaanbieders) aan zet zijn bij de aanbevelingen, heeft u de verantwoordelijkheid om de randvoorwaarden te scheppen die opvolging van deze aanbevelingen mogelijk maken.

Hoewel een aantal trajecten in gang is gezet in lijn met de aanbevelingen, bespeuren wij helaas in praktijk nog geen merkbare verbeteringen.

Gezien het aantal trajecten en de benodigde integrale aanpak adviseert de SER het kabinet een coördinerend bewindspersoon te benoemen, één van bewindslieden van het kabinet of een aangewezen persoon, die mede namens de andere betrokken ministeries en met doorzettingsmacht de trajecten op elkaar afstemt en versnelt, en die als procesbewaker kan optreden.

Verminder de werkdruk van jeugdprofessionals

Door de hoge druk op de professionals is het ziekteverzuim erg hoog. De verzuimcijfers van AZW van het tweede kwartaal 2022 tonen aan dat het ziekteverzuim verder is gestegen ten opzichte van vorig jaar. Het verzuimcijfer in de sector jeugdzorg bedraagt 6,8 procent, in de sector geestelijke gezondheidszorg 6,9 procent, in de gehandicaptenzorg 8,4 procent en in het sociaal werk 7,6 procent.⁴ Dit betekent een toenemende werkdruk voor de overgebleven collega's. Ondanks hun harde werk om de gaten dicht te lopen, groeien de wachtlijsten, zodat de jeugdigen in kwetsbare posities niet (tijdig) de hulp krijgen die ze nodig hebben. Dit is schadelijk voor de jeugdigen, maar ook frustrerend voor zorgprofessionals. Zij kunnen niet de hulp bieden die op dat moment nodig is. Dat is voor veel zorgprofessionals ook een reden om te vertrekken. Het is van gezamenlijk belang dat het werk in de sector goed wordt georganiseerd, en dat de beschikbare jeugdprofessionals hun werk goed kunnen uitvoeren, gesteund door de normen van hun beroepscode.

Per soort jeugdhulp c.q. jeugdbeschermingsvoorziening is een maatwerk aanpak nodig om de werkdruk te verminderen. Of het nu gaat om een standaard case-load, wachtlijstaanpak of meer collega's, er zullen keuzes gemaakt moeten worden. Geef de hulpverleners, zoals de jeugdpsychiaters, de jeugdbeschermers en anderen de zeggenschap over en het vertrouwen bij het maken van de keuzes. Zij voelen zich vaak niet erkend als professional. Ook zal het werk aantrekkelijker gemaakt moeten worden om collega's te behouden en om nieuwe collega's te enthousiasmeren voor dit mooie vak. Het tekort aan medewerkers zorgt voor concurrentie op de arbeidsmarkt en wegekopen van ervaren personeel bij (hoog)specialistische jeugdzorg en jeugdbescherming door lokale teams voor jeugdhulp.

Werkdruk wordt onder andere verhoogd door de vele administratieve verplichtingen. Steeds meer tijd gaat naar administratie en steeds minder tijd blijft over voor de jeugdige en het gezin. Het programma *Ontregel de zorg*⁵ heeft sinds 2018 veel opgehaald om de administratieve druk te verminderen. Desondanks merkt de individuele jeugdprofessional niet dat de eigen administratieve taken minder zijn geworden. Zoals een deelnemer van de jeugdzorgbijeenkomst bij de SER op 12 september jl. het verwoordde: "Elke seconde moet worden verantwoord. Per saldo wordt meer tijd besteed aan verantwoording dan dat er tijd is voor de cliënt." In ons advies *Van systemen naar mensen* (aanbeveling 8) en in deze brief, pleiten wij voor het spoedig invoeren van de voorstellen uit het programma *Ontregel de zorg*.

De toenemende vraag naar jeugdhulp en de personeelstekorten zouden naar het oordeel van de SER langs twee wegen moeten worden aangepakt: Bouwen aan een

⁴ CBS (2022) AZW-dashboard, Ziekteverzuim, Arbeidsmarkt Zorg en Welzijn (AZW), <https://dashboards.cbs.nl/v3/AZWDashboard/>.

⁵ Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2018) *(Ont)regel de Zorg, actieplan*.

stevige lokale basisinfrastructuur én de blijvende beschikbaarheid van zorg voor de jeugdigen en gezinnen in de meest kwetsbare posities.

Ten eerste de versterking van de lokale teams, zodat de druk op de ambulante en de residentiële jeugdzorg verminderd wordt.

Versterk het lokale team met diverse expertises (aanbeveling 3 in het advies "Van systemen naar mensen"). Stel met een goede inventarisatie en analyse vast welke hulp passend is bij een jeugdige en het gezin. Dit kan leiden tot een behandelplan met een jeugdhulpaanbod, maar ook met een aanbod gericht op bijvoorbeeld scholing, werk en/of schuldsanering voor de jeugdige en/of het gezin. Zorg daarbij ook voor een goede nazorg in het lokale team, maar ook met werkgevers binnen en buiten de zorg, om terugval te voorkomen.

Een goede analyse en een werkbaar behandelplan door versterking in het lokale team en een integrale werkwijze (aanbeveling 5 in het advies *Van systemen naar mensen*), kan op deze manier leiden tot minder noodzaak om door te verwijzen naar de zwaardere hoogspecialistische zorg. Dit vermindert de wachtlijsten en op termijn ook vraag naar de zwaardere zorg.

Ten tweede moet ook extra worden ingezet op het borgen van de toegankelijkheid van de specialistische en hoogspecialistische jeugdzorg met ook daar brede vraagverheldering. Deze andere manier van werken in de jeugdketen vraagt om een transformatie in denken en handelen, in beleid en uitvoering. Een transformatie vereist daarbij een adequate en toereikende financiële ondersteuning.

De SER stelt voor om een aantal aanbevelingen (3, 5 en 8) met voorrang op te pakken om zo de werkdruk zo spoedig mogelijk te verminderen, zodat de hulp aan jeugdigen en gezinnen in de meest kwetsbare posities op korte termijn merkbaar verbetert.⁶

Maak de inhoudelijke opgave leidend

Bij de decentralisaties, de transformatie naar passende jeugdzorg en nu ook de Hervormingsagenda zijn de financiën leidend. Het financieel kader is bepalend voor de ruimte die er is om te werken aan verbeteringen. De raad acht dit niet de juiste benadering. Een juiste benadering is de inhoudelijke opgave centraal te stellen, dus tegemoetkomen aan de urgente hulpvraag en het verlichten van de te hoge werkdruk. Van daaruit moet bekeken worden welk financieel kader adequaat en toereikend is om deze opgave te kunnen realiseren.

Vanuit dit perspectief constateert de SER het volgende. In de begroting die op Prinsjesdag is gepresenteerd zit een bezuiniging van 374 miljoen euro, die mogelijk gemaakt zou moeten worden door maatregelen in de Hervormingsagenda, terwijl die agenda er nog steeds niet is. De Commissie van Wijzen heeft daarnaast alleen gekeken naar tekorten bij gemeenten en niet naar de financiële problemen bij jeugdzorgorganisaties: daar werden ook al verliezen geleden en was de caseload te hoog. Het tekort in de jeugdzorg is dus groter dan 'alleen' het tekort bij gemeenten. Dat wordt nu niet meegenomen in de plannen en berekeningen. Dit belemmert het oplossen van de geschetste urgente problemen.

Ten slotte

Het helpen van jeugdigen op hun weg naar het worden van een zelfstandige, zelfredzame volwassene is een prachtige taak. De zorgprofessionals hebben hun beroep in de jeugdhulp en jeugdbescherming gekozen, omdat ze juist willen werken met en tijd en aandacht willen geven aan de jeugdigen en hun gezinnen. In de huidige situatie in de jeugdzorg kan dit onvoldoende en steeds minder, waardoor jeugdigen en gezinnen in

⁶ SER (2021) *Aan de slag voor de zorg. Een actieagenda voor de zorgarbeidsmarkt*, Advies 21/4.

kwetsbare omstandigheden niet de hulp en zorg krijgen die ze nodig hebben. De SER heeft in 2021 in 10 aanbevelingen aangegeven hoe de zorg voor jeugdigen op korte termijn lucht kan krijgen.

Deze aanbevelingen zijn nog steeds actueel, maar wij zien dat ondanks de urgentie van de problematiek ze nog niet hebben geleid tot adequate beleidsaanpassingen. De SER is voornemens sterker te gaan monitoren of en in hoeverre de aanbevelingen uit zijn adviezen worden opgevolgd.

Een succesvolle uitwerking en invoering van een beleidsagenda voor de jeugdzorg vraagt om draagvlak onder alle betrokken partijen, en daarmee ook om betrokkenheid van alle belanghebbende partijen. Het advies dat de SER in 2021 over jeugdzorg uitbracht, en ook dit briefadvies, heeft het brede draagvlak van werkgevers en werknemers in de jeugdhulp en jeugdbescherming.

In de raadsvergadering van 21 oktober hebben de leden van de raad nog enkele suggesties meegegeven, die wij graag met u bespreken in het overleg dat binnenkort volgt.

De SER kijkt er naar uit om u nader te spreken en blijft graag bereid te kijken waar hij u kan helpen om versneld verbeteringen in de jeugdzorg te realiseren.

Met vriendelijke groet,

Kim Putters
Voorzitter SER

Een afschrift van deze brief wordt verstuurd naar minister F.M. Weerwind, minister voor rechtsbescherming en de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Samenstelling Commissie Sociale Zekerheid en Gezondheidszorg (SZG)

Lid

Plaatsvervangend lid

Onafhankelijke leden

prof. dr. R.J. (Romke) van der Veen (voorzitter)
 prof. dr. L.J. (Louise) Gunning-Schepers
 dr. S.R.A. (Steven) van Eijck
 prof. dr. N.M. (Nicolette) van Gestel
 prof. dr. M.G. (MARIKE) Knoef

prof. dr. M. (Maarten) Lindeboom

Ondernemersleden

G. (Gabriele) Kasten (VNO-NCW / MKB-Nederland)
 drs. G. (Guusje) Dolsma (VNO-NCW / MKB-Nederland)
 A. (Anthony) Stigter (VNO-NCW / MKB-Nederland)
 S. (Sander) Gerritsen (VNO-NCW / MKB-Nederland)
 P.H. (Petra) van Holst-Wormser (VNO-NCW /
 MKB-Nederland)
 ir. H.J.H. (Hans) Koehorst (LTO-Nederland)

O. (Olaf) Prinsen
 W.J. (Wout) Adema

Werknemersleden

mr. E.C. (Erwin) Warschauer (CNV)
 drs. C.G. (Kitty) Jong (FNV)
 In behandeling (FNV)
 S.F. (Sacha) Heemskerk LLM (VCP)

in behandeling
 dr. H.F. (Henk) van der Velden/
 M. (Maaïke) van der Aar
 K. (Kitty) Poppelaars
 A.C. (Amerik) Klapwijk MSc

Adviserende leden

dr. T.A. (Tom) van Yperen (Nederlands Jeugdinstituut)
 prof.dr. H.L.G.R. (Henk) Nies (Vilans)

Ministeriële vertegenwoordigers

R. (Renate) van Huizen (VWS)

Werkgroep Jeugdzorg

De werkgroep Jeugdzorg valt onder de Commissie Sociale Zekerheid en Gezondheidszorg (SZG)

Onafhankelijke leden

dr. S.R.A. (Steven) van Eijck (voorzitter)
 prof. dr. N.M. (Nicolette) van Gestel

Werknemersleden

M. (Maaïke) van der Aar (FNV)
 M. (Muriel) Fukkink (FNV)
 L. (Lilian) de Groot (VCP)
 C. (Carina) Klinkvis (CNV)
 J. (Joyce) Kuijpers (VCP)
 A. (Albert) Spieseke (CNV)

Werkgeversleden

W. (Wieteke) Beernink (de Nederlandse GGZ)
A. (Angela) Bransen (Actiz)
O. (Olaf) Prinsen (Jeugdzorg Nederland)
E. (Ernst) Radius (Sociaal Werk Nederland)
M. (Maartje) van der Rijt (VGN)
L. (Lex) Staal (Sociaal Werk Nederland)
S. (Stijn) Verbruggen (Jeugdzorg Nederland)
D. (Djiewke) Verseput (de Nederlandse GGZ)

Adviserend lid

dr. T.A. (Tom) van Yperen (Nederlands Jeugdinstituut)

Secretariaat

drs. P.J. (Piet) van den Reijen
drs. M. (Masja) van den Burg
mr. R. (Rian) van Nispen
drs. A.R.G.J (Roland) Zwiers

Contactgegevens

SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD
Bezuidenhoutseweg 60
Postbus 90405
2509 LK Den Haag

T 070 3499 525

E communicatie@ser.nl

www.ser.nl

© 2022, Sociaal-Economische Raad